

NEKAZARITZA EKOLOGIKOA DURANGALDEAN | LOS OLLEROS DE DURANGO | HARRIA ETA LARRUA
S.O.S. ARRIPOZUETA | ARQUITECTURA: EL PESO DE LA FORMA | SANTI KAPANAGA. OTXANDIOKO ERRETRATUGILEA
ARGIÑETA: UN LUGAR DONDE VIVIR HACE 1200 AÑOS | ARRAZOLA, UN FENÓMENO ASTRONÓMICO

astola

ikerketa eta historia

DURANGALDEKO URTEKARIA

14.zk 2020 • 5e

PASA

HARRIA ETALARRUA

“El juego de pelota (...) es la fiesta principal de los vascongados. No sólo tiene cada localidad su propio frontón, sino que todos toman parte en el juego; como en lo demás en el país vascongado, pero en particular en el juego de la pelota, no vale ninguna diferencia de clase social, y el domingo está allí presente una gran parte del pueblo de uno y otro sexo, sin excluir al alcalde y los curas, mirando a los jugadores y acompañándoles con visible interés, con su aprobación o su crítica”.

Wilhelm von Humboldt. “LOS VASCOS”, 1801.

📷 Frontoian. Germán Zorraquín

Garaien hasieratik jolastu da pilotarekin zibilizazio guztietan. Gaur egun, modalitateetako bati “Euskal Pilota” esaten bazaio, Europako gainerako lekuetan joko horrek izan zuen gain-beheraren aurrean, Euskal Herrian bizitzeko modu eta nortasunaren ikur bilakatu zelako da.

X VIII. mendean izan zen, eta Ameriketako kolonietatik Europa kautxoa heltzen hasia zen. Elastikotasun handiko material hori pilotak egiteko erabiltzen hasi zen. Pilotak azkarragoak zirenez, “joko zuzena” apurka-apurka baztertu eta pilota hormaren edo frontisaren kontra joz jolasten hasi ziren. Hori izan zen, hainbat egilek diotenez, euskaldunok pilota jokoari egin diogun ekarpen nagusia.

Garai hartan, partidak oso gogorrak ziren, Aita Larramendiren berba hauek adierazten dutenez: *“Rompen uñas y dedos, abren las manos, mancan los brazos y aún los dislocan, y con estas desgracias y choreando sangre se ha de acabar la partida”*.

XIX. mendean eraiki ziren gaur egun ezagutzen ditugun pilotaleku gehienak. Gure kultur, arte eta arkitektura ondarearen parte dira. Gehienetan, frontisari ezkerreko horma eta lurzorua gehitu zitzaion, eta horietako askok, udaletxearekin eta elizarekin batera, gure herrietako plaza nagusia osatu zuten. Iñaki Uriarte arkitektoaren berbetan, *“La plaza frontón, un espacio vacío lleno de encuentros”*.

Durungaldean, Otxandio da udaletxeak, elizak eta pilotalekuak osatzen duten hiri-espazio hori argien erakusten duen herria. Kasu horretan pilotalekuaren garrantzia hain handia denez, ezkerreko hormak elizaren sarrera ere ezkututzen du.

ELIZPEA. ABADIÑO

AMEZAGA JAUREGIA. MALLABIA

ELIZPEA. BERRIZ

ELIZPEA. OTXANDIO

📷 "Homenaje a Velázquez".
Jorge Oteiza

"Euskal pilota" terminoa 1929an ezarri zen Buenos Airesen, Euskal Pilota Federazioa sortu zenean. Dena den, ordurako pilota mundu osoan hedatuta zegoen, eta euskararekin batera, kultura globalari egin diogun ekarpen handienetakoa bilakatu zen.

Baina Jai Alai haiek mundu osoan izan zuten distiratik edo zesta puntak Durangon, Markinanedo Gernikan bizi izan zuen garai gorenetik haraindi, joan den mendeko umeek kaleko edozein horma pilotaleku bilakatzen genuen jokaldirik onena lantzeko.

Garai horretan, kirol instalazioak urriak ziren eta, ondorioz, ezinbestekoa zen irudimena erabiltzea kirola egiteko. Bagenuen denbora, hori bai. Larruzko pilotak luxuzko artikulua zirenez, guk geuk egiten genituen. Horretarako, lehenengoa, joko aretoren batetik futbolineko bola bat "maileguan hartzea" zen, pilotaren bihotza egiteko material bikaina zelako. Ondoren, gure amek egindako jertseren batetik sobran zegoen artilearekin pilotari bolumena ematen genion, eta, amaitzeko, etxeko botikineko esparatrapuarekin ixten genuen. Emaitza itxuroso samarra zen, eta pilotak izango zuen gogortasuna kalkulatzeko zaila zen arren, hori ez zen oso garrantzitsua.

Eskuak apurtzea eta ahalik eta gehien handitzea harro egoteko modukoa zen garai hartako gizonezkoen portaerak kopiatzen genituen mutikoentzat.

Esan beharrik ere ez dago, pilotan mutilek baino ez genuen egiten, neskek ez.

Pilotalekuren bat libre aurkitzen genuenean pala atsegin genuen arren, eskuko modalitateak edozein lekutan jolasteko aukera ematen zigun, leku txikia bazen ere. Horma bat eta tiza edo adreilu zati batekin marraztutako marra bat nahikoak ziren edozein leku pilotaleku bilakatzeko.

Beti leku berean jolastea komeni zen, gune hilak edo pilotak txoko bakoitzean egiten zuen botearen kalitatea ezagutzeko, eta baita lauzen arteko arrailak ere, jolasteko lekua elizpea zenean.

Izan ere, gehienetan, pilotaleku "klandestino" horiek elizen edo udaletxeen atarietan zeuden. Dena den, bazeuden pilotaleku pribatu txikiak, eskoletakoak edo herri txikietakoak ere.

Gaur egun dagoen kirol instalazio eta modalitate eskaintza handiak murriztu egin du gazteenek pilotaleku txikiak erabiltzeko joera. Dena den, garai hartako arrastoak aurki ditzakegu oraindik Durangalde osoan sakabanatuta.

JABETZA PRIBATUA. OTXANDIO

EITZAGA AUZOA. ZALDIBAR

MARZANA. ATXONDO

OKANGOKO ESKOLA. BERRIZ

JAUREGIBARRIA. AMOREBIETA-ETXANO

ARRAZOLA. ATXONDO

LANDAKO ESKOLA. DURANGO

MENDIOLA. ABADIÑO

ELIZPEA. ZALDIBAR

SARRIAKO ESKOLA. BERRIZ

ETXANO AUZOA. AMOREBIETA-ETXANO

MENDIOLA. ABADIÑO

MATIENA. ABADIÑO

INSTITUTOA. DURANGO

PASA

TABIRAKO ELIZPEA. DURANGO

EZKURDIKO FRONTOI ZAHARRAREN AZTARNAK. DURANGO